

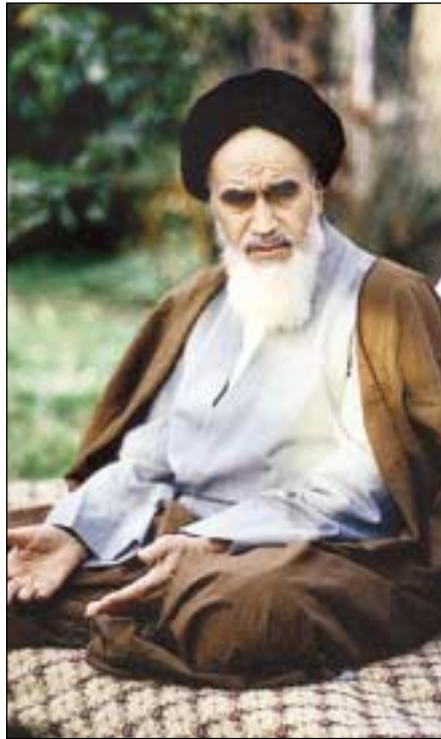
تقوای فیلمسازی

هنر و بخصوص هنر فیلمسازی امروزه از موثرترین - دست کم به خاطر گستردگی تأثیر- شیوه‌های انتقال پیام است و فیلمساز به واقع نقش معلم امروزی را در جامعه ایفا می‌کند. این رسالت، مسوولیتی سنگین بر دوش رسانه می‌نهد و اشتغال به فیلمسازی و برنامه‌سازی را از حد شغل و حرفه یا صرفاً نوعی توان سرگرم‌کنندگی بالاتر می‌برد. نقش فیلمساز در ارتقای بینش جامعه امروز کمتر از نقش مبلغ دینی نیست. پس به سادگی می‌توان دریافت که همان اندازه که روحانیون و مبلغان دینی در کنار تحصیل علم می‌بایست به دنبال تهذیب نفس و تخلیق به اخلاق حسنه باشند، اهالی فرهنگ و هنر کشور نیز می‌بایست در هنر خویش مذهب باشند و باتقوا. اما تقوای دینی با تقوای هنری تفاوت دارد. درست است که همه فعالیت‌های فرهنگی بشری اعم از علم و فلسفه و هنر تنها در صورتی آرمانی‌اند که نه هم‌عرض بلکه ذیل دین‌باوری و ایمان قرار بگیرند اما این یگانگی مقصد، به معنای غفلت از تفاوت راه نیست.

در آستانه سالروز رحلت بزرگمرد علم و عمل، معرفت و اخلاق، و دین و سیاست حضرت امام خمینی (ره) هستیم؛ آن که سخن طلایی «علم حجاب اکبر است» او تا همیشه باید آویزه گوشمان باشد و فراموش نکنیم اصل و ریشه همه چیز عمل است و علم هم اگر شأنی دارد از عمل دارد. امام خمینی (ره) در سخنانی خطاب به حوزه‌های علمیه و مبلغین دینی - که در کتابی تحت عنوان «جهاد اکبر یا مبارزه با نفس» به چاپ رسیده است - ایشان را دعوت به تقوای دینی می‌نماید و جملاتی دارند که نه فقط برای روحانیون که برای اهل رسانه و در راستای تقوای هنری نیز راهگشاست. این آموزه‌ها به اصولی می‌مانند که فیلمسازان و برنامه‌سازان تنها می‌بایست به دنبال شناخت مصادیق آنها در شیوه و راه متفاوت خود باشند. در این اجمال، به ذکر برخی از این رهنمودها و اشاره به برخی مصادیق آنها در هنر فیلمسازی می‌پردازیم. نخست رهنمودها:

«می‌دانید چقدر تحصیل کرده و تا چه اندازه پایه‌های علمی خود را بالا برده‌اید؛ لیکن راجع به تهذیب اخلاق، تحصیل آداب شرعی، معارف الهیه و تزکیه نفس چه کردید؟ و چه قدم مثبتی برداشتید؟... متأسفانه باید عرض کنم کار چشمگیری نکردید، در جهت اصلاح و تهذیب خود قدم بلندی برنداشتید... درد اینجاست: اگر مردم از شما عملی که برخلاف انتظار است مشاهده کنند، از دین منحرف می‌شوند؛ از روحانیت برمی‌گردند، نه از فرد... اگر انسان خیانت را از نهادش بیرون نکند، هرچه درس بخواند و تحصیل نماید نه تنها فایده‌ای بر آن مترتب نمی‌شود بلکه ضررها دارد... هرچه این مفاهیم در قلب سیاه و غیرمذهب انباشته گردد، حجاب زیادتر می‌شود. در نفسی که مذهب نشده، علم حجاب ظلمانی است: العلم هو الحجاب الاکبر... این اصطلاحات خشک اگر بدون تقوی و تهذیب نفس باشد، هرچه بیشتر در ذهن انباشته گردد کبر و نخوت در دایره نفس بیشتر توسعه می‌یابد. و عالم تیره‌بختی که باد نخوت بر او چیره شده نمی‌تواند خود و جامعه را اصلاح نماید... من نمی‌گویم درس نخوانید، تحصیل نکنید؛ باید توجه داشته باشید که اگر بخواهید عضو مفید و مؤثری برای اسلام و جامعه باشید... لازم است پایه فقاقت را تحکیم کرده صاحب نظر باشید... تحصیل این علوم در واقع مقدمه تهذیب نفس و تحصیل فضایل، آداب و معارف الهیه می‌باشد؛ تا پایان عمر در مقدمه نمانید که نتیجه را رها سازید... تا مورد توجه مردم قرار نرفته‌اید فکری به حال خود نمایید. خدا نکند انسان پیش از آن که خود را بسازد جامعه به او روی آورد و در میان مردم نفوذ و شخصیتی پیدا کند که خود را می‌بازد... بعضی‌ها فقط درصددند چند کلمه یاد بگیرند و بروند در محل خود، یا در جای دیگر، دستگاه، جاه و مقامی به چنگ آورند و با دیگران دست و پنجه نرم کنند!... ممکن است به این خواسته‌های نفسانی و آرزوهای شیطانی برسید، ولی برای خود و جامعه اسلامی جز زیان و بدبختی چیزی کسب نکرده‌اید... اگر [مردم] برخلاف انتظار دیدند... تمام هم و غم شما دنیاست و برخلاف انتظار دیگران برای جلب منافع دنیوی و شخصی کوشش می‌کنید... برای رسیدن به مقاصد شوم و اغراض کثیف و ننگین دنیایی خود دین را به صورت دکانی درآورده‌اید، منحرف می‌گردند؛ بدبین می‌شوند. و شما مسوول خواهید بود.»

انتخاب جملات بالا به گونه‌ای صورت گرفته که تا حد امکان شناخت مصادیق تقوای هنری را آسان‌تر کند، اما با این حال اندکی هم به این بخش می‌پردازیم.

می‌دانیم که هنر مجموعه اصطلاحات و علوم قراردادی نیست بلکه استعدادی است ویژه برای کشف و پرده‌برداری از حقیقت با شهود و الهام که امری است روحانی و نه عقلانی و حتی حسانی. هنرمند آن نیست که نظریه‌پردازی هنری می‌داند و حتی آن هم نیست که در ظاهر اشتغال به عمل هنری دارد. هنرمند کسی است که شایستگی قبول و دریافت و به دنبال آن انتقال صورت زیبایی حقیقت را داراست. برای این منظور هنرمند نیاز به خودسازی دارد و خویشنداری و تقوا. فیلمسازی همچون همه دیگر هنرها اودیسه‌ای است روحانی نه شغل و حرفه‌ای مانند دیگر اشتغالات درآمدزای روزمره. هنرمند فیلمساز را با حواشی فیلمسازی میانه‌ای نیست. همان سیر و سلوک عاشقانه‌ای را که شاعر و نقاش در خلوت هنری خود دارند هنرمند فیلمساز نیز لازم دارد. کار جمعی فیلمسازی و ملزومات صنعتی این هنر، به هیچ رو هنرمندان این عرصه را از تهذیب و به پرواز درآوردن روح در عوالم فرازمینی هنری بی‌نیاز نمی‌کند. بدنامی ناشی از برخی حواشی ناپسند سینما و تلویزیون سرنوشت هنرمندان این دو رسانه مهم و تأثیرگذار کشور نیست.

آموختن اصول خلق اثر هنری امری ضروری است اما همه چیز این نیست. تحصیلات آکادمیک سینما و تلویزیون نه فقط به تنهایی ارجحیتی بر آموخته‌های تجربی در این رشته ندارد بلکه در صورتی که به جای هنرمند، نظریه‌پرداز و منتقد و یا تکنیسین تحولی جامعه بدهد اتلاف وقتی بیهوده بیش نیست. این‌ها اصطلاحات است و قراردادهای خشک و بی‌روح. اگر کشف و شهود و الهام را هم لازم هنر ندانیم، خلاقیت و قدرت خیال‌پردازی بی‌شک شرط ضروری هنرمند بودن است و این حجاب‌ها و قراردادهای علمی را نسبتی با خلاقیت و خیال‌پردازی نیست. اینها مقدمه‌اند و قوانینی که باید حالا یاد بگیریم و بعدها آنجا که باید فراموششان کنیم. دانسته‌های تئوری و حتی تجربه‌های غیرخلاقانه عملی در زمینه فیلمسازی به خودی خود هیچ ارزشی ندارند و برای هنرمند بودن می‌بایست اهل ریاضت و زهد و تقوای هنری بود. این معلومات اکتسابی وقتی ارزش می‌یابند که منتج به اجازه ورود به دنیای روح‌انگیز خیال و زیبایی حقیقی باشند.

هنر همچنین نیازمند اخلاص است. هنرمند تنها به حقیقت تعهد دارد و نه حتی به خود هنر. ساخت هنرمند پیراسته از شائبه‌های مادی و دنیوی است. شهرت، محبوبیت، مقام، ثروت و امثال اینها خواسته‌هایی است نفسانی که در حیظه فعالیت اصیل هنری جایی ندارند. هنرمند مسوول است و هنر و به طور خاص هنر فیلمسازی دکان کسب و کار و یا به اصطلاح دفتر بساز و بفروش هنری نیست.

و بالاخره این که می‌بایست تا دیر نشده کمر همت بست چراکه تنها تا مرد سخن نگفته باشد، عیب و هنرش نهفته باشد.

زاد جعفری

۱ - جهاد اکبر یا مبارزه با نفس (تقریر بیانات امام خمینی)، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)

شنبه

گمگشته - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
 دوران کهن - شبکه ۴ - ۱۱/۳۰
 همه بچه‌های من - شبکه ۱ (تکرار) - ۱۳/۲۰
 ترمه - شبکه ۲ (تکرار) - ۱۴/۰۰
 پس از سال‌ها - شبکه ۳ (تکرار) - ۱۴/۳۰
 فاکتور هشت - شبکه ۱ (تکرار) - ۱۵/۱۰
 لطفاً دور نزنیم - شبکه ۵ (تکرار) - ۱۹/۰۰
 افسانه جومونگ - شبکه ۳ - ۲۰/۱۵
 همه بچه‌های من - شبکه ۱ - ۲۰/۳۰
 افسران پلیس - شبکه ۲ - ۲۱/۱۵
 سینما ۵ - شبکه ۵ - ۲۱/۴۵
 فاکتور هشت - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰
 فیلم سینمایی - شبکه ۲ - ۲۳/۳۰
 قلب - شبکه ۵ - ۰۰/۴۰
 پزشک دهکده - شبکه ۱ - ۱/۰۰
 پاتوق - شبکه ۱ - ۳/۱۰

یکشنبه

گمگشته - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
 همه بچه‌های من - شبکه ۱ - ۱۳/۲۰
 افسران پلیس - شبکه ۲ (تکرار) - ۱۴/۰۰
 افسانه جومونگ - شبکه ۳ - ۱۴/۲۵
 فاکتور هشت - شبکه ۱ (تکرار) - ۱۵/۱۰
 روزهای زیبا - شبکه ۵ - ۱۹/۰۰
 رهایی - شبکه ۳ - ۲۰/۱۵
 همه بچه‌های من - شبکه ۱ - ۲۰/۳۰
 فیلم سینمایی - شبکه ۴ - ۲۱/۰۰
 مسافر زمان - شبکه ۲ - ۲۱/۱۵
 سایه تنهایی - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰
 هشدار برای کبری ۱۱ - شبکه ۵ - ۲۳/۰۰
 فیلم سینمایی - شبکه ۲ - ۲۳/۳۰
 قلب - شبکه ۵ - ۰۰/۴۰
 پزشک دهکده - شبکه ۱ - ۱/۰۰
 پاتوق - شبکه ۱ - ۳/۱۰

دوشنبه

گمگشته - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
 همه بچه‌های من - شبکه ۱ - ۱۳/۲۰
 مسافر زمان - شبکه ۲ - ۱۴/۰۰ (تکرار) - ۱۴/۰۰
 رهایی - شبکه ۳ (تکرار) - ۱۴/۳۰
 سایه تنهایی - شبکه ۱ (تکرار) - ۱۵/۱۰
 رز و ول - شبکه ۵ - ۱۹/۰۰
 کلید اسرار - شبکه ۳ - ۲۰/۱۵
 همه بچه‌های من - شبکه ۱ - ۲۰/۳۰
 تله تاتر - شبکه ۴ - ۲۱/۰۰
 فیلم سینمایی - شبکه ۲ - ۲۱/۱۵
 فاکتور هشت - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰
 پشت برج سفید - شبکه ۵ - ۲۳/۰۰
 فیلم سینمایی - شبکه ۲ - ۲۳/۳۰
 قلب - شبکه ۵ - ۰۰/۴۰
 پزشک دهکده - شبکه ۱ - ۱/۰۰
 پاتوق - شبکه ۱ - ۳/۱۰

سه شنبه

گمگشته - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
 همه بچه‌های من - شبکه ۱ - ۱۳/۲۰
 مسافر زمان - شبکه ۲ (تکرار) - ۱۴/۰۰
 کلید اسرار - شبکه ۳ (تکرار) - ۱۴/۳۰
 فاکتور هشت - شبکه ۱ (تکرار) - ۱۵/۱۰
 پلیس دریایی - شبکه ۵ - ۱۹/۰۰

چهارشنبه

گمگشته - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
 همه بچه‌های من - شبکه ۱ - ۱۳/۲۰
 افسانه جومونگ - شبکه ۳ (تکرار) - ۱۳/۳۰
 قاب‌های خالی - شبکه ۲ (تکرار) - ۱۴/۰۰
 پرستاران - شبکه ۱ (تکرار) - ۱۵/۱۰
 رز و ول - شبکه ۵ - ۱۹/۰۰
 داستانی - شبکه ۳ - ۲۰/۱۵
 همه بچه‌های من - شبکه ۱ - ۲۰/۳۰
 داستانی - شبکه ۲ - ۲۱/۱۵
 سینما ۵ - شبکه ۵ - ۲۲/۰۰
 فاکتور هشت - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰
 فیلم سینمایی - شبکه ۲ - ۲۳/۳۰
 قلب - شبکه ۵ - ۰۰/۴۰
 پزشک دهکده - شبکه ۱ - ۱/۰۰
 پاتوق - شبکه ۱ - ۳/۱۰

پنجشنبه

گمگشته - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
 داستانی - شبکه ۳ (تکرار) - ۱۳/۳۰
 فیلم سینمایی - شبکه ۵ - ۱۳/۳۰
 داستانی - شبکه ۲ (تکرار) - ۱۴/۰۰
 فاکتور هشت - شبکه ۱ (تکرار) - ۱۴/۰۰
 فیلم سینمایی - شبکه ۱ - ۱۶/۰۰
 هشدار برای کبری ۱۱ - شبکه ۵ - ۱۹/۰۰
 فیلم سینمایی - شبکه ۳ - ۲۰/۱۵
 تله تاتر - شبکه ۴ - ۲۱/۰۰
 مسافر زمان - شبکه ۲ - ۲۱/۱۵
 سینما یک - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰
 پلیس دریایی - شبکه ۵ - ۲۳/۰۰
 فیلم سینمایی - شبکه ۲ - ۲۳/۳۰
 سینما ۵ - شبکه ۵ (تکرار) - ۰۰/۴۰
 پزشک دهکده - شبکه ۱ - ۱/۰۰
 پاتوق - شبکه ۱ - ۳/۱۰

جمعه

گمگشته - شبکه ۱ - ۱۰/۰۰
 فیلم سینمایی - شبکه ۳ - ۱۱/۰۰
 فیلم سینمایی - شبکه ۵ - ۱۳/۳۰
 فیلم سینمایی - شبکه ۱ - ۱۶/۰۰
 فیلم سینمایی - شبکه ۲ - ۱۷/۳۰
 پشت برج سفید - شبکه ۵ - ۱۹/۰۰
 پس از سال‌ها - شبکه ۳ - ۲۰/۱۵
 سینما ۴ - شبکه ۴ - ۲۰/۳۰
 ترمه - شبکه ۲ - ۲۱/۰۰
 فاکتور هشت - شبکه ۱ - ۲۲/۱۰
 روزهای زیبا - شبکه ۵ - ۲۳/۰۰
 قلب - شبکه ۵ - ۰۰/۴۰
 پزشک دهکده - شبکه ۱ - ۱/۰۰
 پاتوق - شبکه ۱ - ۳/۱۰